

Hüseyin Abdullah Alpdoğan

Hüseyin Abdullah Alpdoğan, Kastamonu'nun Taşköprü ilçesinin Musalla Mahallesi'nde 1878'de doğmuştur. Babası Hacı Bayraktar ailesinden Hacı Abdullah Efendi annesi Tokatlıoğlu Hüseyin Ağa'nın kızı Emine Hanım'dır. Taşköprü'de ilk eğitimini tamamladıktan sonra Bursa'ya geçmiştir. Bursa Işıklar Askeri İdadisini bitirdikten sonra 14 Mart 1900'de Mekteb-i Harbiyeye başlamıştır. Buradan 14 Eylül 1902'de teğmen rütbesiyle mezun olmuştur. 20 Nisan 1908'de kurmay kıdemli yüzbaşılığa terfi etmiştir.

I.Meşrutiyet'in ilanından sonra Balkanlarda bulunan çetelerin dağılması beklentisinin aksine II. Meşrutiyet'in ilanından sonra çeteler yeni kurulmaya başlayan siyasi kulüplerle de bağlantı kurarak iyice güçlenmişlerdir. Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa 27 Eylül 1909'da "*Rumeli Vilâyatında Şekâvet ve Mefsedetin Men'i ve Mütecâsirlerinin Ta'kib ve Te'dibi Hakkında Kanun-ı Muvakkat*" adında geçici bir kanun tasarısı hazırlamış ve meclisten geçirmeden uygulamaya başlamıştır. Bu kanun ile vilayetlerde valilere bağlı olarak üç kişiden oluşan çeteler hakkında bilgi toplamak, çetelere karşı başlatılan mücadeleyi denetlemek, gerekli tedbirleri almak ve uygulamak gibi görevleri olacak "*Istıtlâ Komisyonları*" kurulmasına karar verilmiştir. Bu komisyonlardan biri olan Edirne İstıtlâ Komisyonuna 10 Kasım 1909'da Hüseyin Abdullah tayin edilmiş ve bu görevini 2 Ocak 1910'a kadar devam ettirmiştir. Daha sonra Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa bu geçici kanunun adını "*Çeteler Layiha-ı Kanuniyesi*" olarak değiştirmiş ve meclisten geçirmiştir.

Hüseyin Abdullah Alpdoğan, Edirne İstıtlâ Komisyonunda yaklaşık bir yıl devlete hizmet etmiş ve bu görev onun isyan bastırma konusunda edindiği ilk büyük tecrübe olmuştur. 2 Ocak 1910'da bu görevinden alınarak II. Kolordu (Tekirdağ) Kurmaylığına tayin edilmiştir. 22 Mayıs 1912'de Trablusgarp Savaşı'nda Çanakkale Boğazını korumak için kurulan Ka'la-i Sultaniye Kolordusunda görev almıştır. Buradaki görevini Trablusgarp Savaşı'nın sonuna kadar devam ettirmiştir. İtalya Çanakkale Boğazı'na biri 18 Nisan 1912 diğeri 17-18 Temmuz 1912'de iki saldırı gerçekleştirmiş ancak alınan bu savunma tedbirleri sayesinde İtalya başarılı olamamış ve geri çekilerek savunma bakımından daha güçsüz olan Rodos ve 12 Adayı işgal ederek Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamaya çalışmıştır. Bu sıralarda Balkanlardaki hareketlenmeler Osmanlı Devleti'ni İtalya ile barış yapmaya mecbur etmiş ve 15-18 Ekim 1912'de Uşi Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın imzalanmasıyla Kal'a-i Sultaniye Kolordusu lağvedilmiş ve Hüseyin Abdullah Alpdoğan da asli görevi olan II. Kolordu Erkân-ı Harbiyesindeki görevine geri dönerek Balkan Savaşlarındaki Çatalca muharebelerine katılmıştır. 16 Şubat 1913'te Binbaşılığa terfi etmiştir.

Hüseyin Abdullah, I. Dünya Savaşı başladıktan sonra 1915'te Çanakkale Cephesi'nde görevlendirilmiştir. 1 Haziran 1916'da yarbaylığa terfi etmiştir. 12 Ağustos 1917'de Alman cephelerindeki durumu görmek için Almanya'ya gönderilmiştir. Yaklaşık bir yıl sonra geri dönmüştür. 1 Aralık 1918'de Erkan-ı Harbiye Dairesi VI. Şube Müdürlüğüne

Hüseyin Abdullah Alpdoğan

tain edilmiş ve 1920'de Anadolu'ya geçene kadar bu görevde kalmıştır. Hüseyin Abdullah'a I. Dünya Savaşı boyunca yapmış olduğu hizmetlerden dolayı hem Osmanlı Devleti hem de Almanya ve Avusturya- Macaristan hükümetleri tarafından birkaç madalya ve nişan ile kıdem zamları verilmiştir. Bunlar;

- * 15 Eylül 1915'te harp madalyası,
- * 12 Şubat 1915 Alman II. sınıf demir salip nişanı,
- * 28 Şubat 1915 bir sene kıdem zammı,
- * 17 Kasım 1915 bir sene kıdem zammı,
- * 19 Mart 1916 muharebe gümüş imtiyaz madalyası,
- * 23 Eylül 1917 kılınçlı III. dereceden mecidi nişanı,
- * 14 Temmuz 1916 Avusturya- Macaristan III. rütbeden muharebe liyakat madalyası.

Hüseyin Abdullah Alpdoğan 1920 yılı Haziran ayı ortalarında Milli Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya geçmiştir. Bu sıralarda eşi Emine Semiha Hanım'ın babası olan Nurettin Paşa da Milli Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya gitmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'da eşkıyalık ve çetecilik faaliyetleri artmıştır. TBMM 9 Aralık 1920'de bu durumun önüne geçmek için Merkez Ordusunu kurmuştur. Hüseyin Abdullah da Milli Mücadele'deki ilk görevi olan Merkez Ordusu Erkan-ı Harbiye Riyasetine 21 Aralık 1920'de tayin edilmiştir. Nurettin Paşa, Merkez Ordusu mıntıkası dâhilinde Asayiş Bölükleri ve Emniyet Teşkilatı Birlikleri kurarak Pontusculara ağır darbeler vurduğu gibi Koçgiri İsyanı'nı da bastırmıştır. Merzifon Amerikan Kolejinde silah ve cephane var olduğuna yönelik bir ihbar üzerine kolej, Merkez Ordusuna bağlı V. Fırka tarafından 16 Şubat 1921'de basılmıştır. Hüseyin Abdullah, 4 Mart 1921'de yapılan aramalar ve toplanılan evrakın tercümesi yapılan bölümlerinin bir kısmını özetleyerek Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine/Genelkurmay Başkanlığına telgrafla bildirmiştir. Buna göre; Merzifon Amerikan Kolejinin altında tünellerin bulunduğunu, okulda silahların var olduğunu ancak saklandığını, Ermenistan Devleti'nin kurulması için ne gibi faaliyetlerin yürütüldüğünü, Hristiyan misyonerliğinin ne boyutlarda olduğuna dair belgelerin ortaya çıktığını aynı zamanda Pontus Kulübü için her yerden üyeler toplandığını ve kulübün tüzüğünde Karadeniz kıyılarında bir Yunan hükümeti kurulması için Rum gençlerin teşvik ve cesaretlendirilmesi gerektiğinin yazılı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kolejin yönetim kurulunun günü gününe Samsun'daki Amerikan torpidosuna raporlar verdiğini yazmıştır. Daha sonra birçok önemli belge ortaya çıkarılmış ve kolej kapatılmıştır. Merzifon'daki Amerikalılar Samsun'a gönderilerek soruşturma biraz daha derinleştirilmiştir.

Hüseyin Abdullah Alpdoğan, 5 Nisan 1922'de Milli Müdafaa Vekâleti/ Milli Savunma Bakanlığı Ordu Dairesi Başkanlığına tayin edilmiştir. Bu görevinden sonra 23 Eylül 1923'te Milli Müdafaa Vekâleti Müsteşar Yardımcılığına tayin edilmiştir. İki yıl kadar bu görevini sürdürdükten sonra 25 Temmuz 1925'te 61'inci Tümen Kumandanı olarak atanmıştır. 21 Nisan 1925'te TBMM tarafından Hüseyin Abdullah'a 1449 numaralı Takdirname ve İstiklâl Madalyası verilmiştir. 1 Eylül 1926'da akciğer iltihabı hastalığından dolayı tedavi olmak amacıyla Viyana'ya gitmiştir. Şubat 1927'de Büyük Kumanda Kursu'na katılmıştır. 30 Ağustos 1927'de tümgeneralliğe terfi etmiş ve 20 Kasım 1927'de I. Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanlığına tayin edilmiştir. 14 Aralık 1929'da IX. Tümen Kumandanlığına tayin edilmiştir. 9 Ağustos 1931'de nükseden akciğer iltihabı hastalığından dolayı tedavi olmak için iki aylığına yeniden Viyana'ya gitmiştir. 2 Ocak 1932'de vekâleten VIII. Kolordu Komutanlığına atanmıştır. 30 Ağustos 1932'de Korgeneralliğe terfi etmiştir. Vekâleten

atandığı VIII. Kolordu Komutanlığına 8 Ocak 1933'te asaleten atanmış ve 1941'e kadar bu görevini devam ettirmiştir. Bu sırada Hüseyin Abdullah Alpdoğan 21 Haziran 1934'te çıkarılan "*Soyadı Kanunu*" gereğince kendisine gerek çetelerle gerek savaşlarda gösterdiği üstün hizmetlere nispetle "*Alpdoğan*" soyadını almıştır.

Hüseyin Abdullah Alpdoğan, Edirne İstitle Komisyonunda çetecilikle ilgili edindiği tecrübeleri ile Koçgiri İsyanı'nın bastırılması sırasında Tunceli civarındaki aşiretleri ve isyanların çıkmasında etkili olan kişileri tanımış olmasından dolayı 10 Ocak 1936'da VIII. Kolordu Komutanlığı üzerinde olmak şartıyla IV. Umumi Müfettişlik ve Tunceli vali ve komutanlığı görevlerine tayin edilmiştir. Hüseyin Abdullah Alpdoğan'ın bütün askerlik kariyeri içerisinde yıldızının asıl parladığı görevi IV. Umumi Müfettişlik görevi olmuştur. Bu görevi sırasında bölgede asayiş, emniyet, bayındırlık, eğitim, sağlık ve ekonomi alanlarında birçok faaliyet yürütmüştür. O, bu görevi sırasında bölgeyi baştan sona gezip halkı bilgilendirerek devletten yana tavır almalarını sağlamaya çalışmıştır. Onun yürüttüğü bu faaliyetler sayesinde bölge halkının devlete olan güveni artmaya ve aşiret reisleri ile seyitlere karşı olan güveni azalmaya başlamıştır. Yine yürüttüğü bu faaliyetlerle halkın geçimini sağlayacak işler bulunduğu gibi yapılan hastane ve dispanserlerle de sağlık alanında seyitlere başvurmaktan kurtulmalarına önderlik etmiştir.

Hüseyin Abdullah Alpdoğan'ın yürüttüğü başarılı faaliyetler sayesinde aşiret reisleri ve seyitler güçlerini kaybetmiştir. Bunun üzerine onlarda eski güçlerini kazanmak için asılsız propagandalara başvurarak halkı yine kandırmış ve 1937-1938 yıllarında isyan çıkarmayı başarmışlardır. Ancak eşkıyalık faaliyetleri ve isyan bastırma konusunda tecrübeli olan Hüseyin Abdullah Alpdoğan, bu isyanları bastırmıştır. Bu son isyanların bastırılması ile Osmanlı Devleti'nden beri devam eden Tunceli/ Dersim'deki isyankâr tavırlar son bulunduğu gibi ağa ve seyit gibi halkı sömürenler de ortadan kaldırılarak bölgenin kalkındırılması işine devam edilmiştir. 26 Mayıs 1941'de VIII. Kolordu Komutanlığı görevinden alınarak yeni kurulmakta olan XVII. Kolordu Komutanlığına Tunceli vali ve komutanlığı görevi de üzerinde olarak tayin edilmiştir.

Hüseyin Abdullah Alpdoğan, 8 Mart 1943'te nükseden akciğer iltihabı hastalığından dolayı tedavi olmak için 1 ay izin almıştır. İlk önce Ankara'ya gitmiş ve kısa bir süre orada kaldıktan sonra tedavi olmak amacıyla 26 Mart 1943'te İstanbul'a geçmiştir. Hüseyin Abdullah Alpdoğan, İstanbul'dan döndükten sonra bir müddet görevine devam etmiş ve 14 Mayıs 1943'te emekliye ayrılmak için hastalığını ve yaş haddini göstererek Milli Müdafaa Vekâleti ve Dâhiliye Vekâletinden gereğinin yapılmasını istemiştir.

Bunun üzerine Hüseyin Abdullah Alpdoğan'ın IV. Umumi Müfettişlik, Tunceli vali ve komutanlığı ile XVII. Kolordu Komutanlığı görevlerinden 3360 sayılı kanunun b fıkrası gereğince ihtiyatta kullanılmak üzere 14 Haziran 1943'te emekli olmasına karar verilmiştir. Dâhiliye Vekâleti emeklilik kararını 19 Haziran 1943'te Hüseyin Abdullah Alpdoğan'a bildirmiştir. Hüseyin Abdullah Alpdoğan, bu haber üzerine gerekli hazırlıklarını yapmış ve 25 Haziran 1943'te bütün görevlerinden emekliye ayrılmıştır.

TBMM'de VII. Dönem Bolu Milletvekili olan Fethi Okyar 7 Mayıs 1943'te ölmesi üzerine boşalan Bolu milletvekilliğine CHP tarafından aday olarak Hüseyin Abdullah Alpdoğan gösterilmiştir. 31 Ağustos 1943'te yapılan ara seçimlerde Hüseyin Abdullah Alpdoğan oy birliği ile Bolu milletvekili seçilmiştir. Hüseyin Abdullah Alpdoğan, 21 Temmuz 1946 Genel Seçiminde CHP'nin Kastamonu adayı gösterilmiş ve TBMM'nin VIII. Dönem milletvekilleri arasında yer almıştır. Hüseyin Abdullah Alpdoğan ilk olarak 12 Ağustos 1946'da kura çekmek suretiyle oluşturulan Tutanakları İnceleme Komisyonuna daha sonra Milli Savunma Komisyonuna üye olarak seçilmiştir. Hüseyin Abdullah Alpdoğan, her ne kadar başarılı bir asker olsa da siyaset konusunda aynı performansı gösterememiş ve milletvekilliği görevinde çok pasif bir

tutum sergilemiştir. Hüseyin Abdullah Alpdoğan karakter itibariyle sert bir mizaca sahiptir. 1950 Genel Seçimlerini CHP kaybedince Hüseyin Abdullah Alpdoğan'da milletvekilliğinden emekliye ayrılmıştır. Bu tarihten sonra herhangi bir görevde bulunmamış ve 9 Nisan 1972'de vefat etmiştir.

Ayhan AKBULUT

KAYNAKÇA

A- ARŞİVLER

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, 30.11.1.0/ 68.1.6.

BCA, 30.11.1.0/ 75.1.10.

BCA, 030.18.1.2/ 61.2.12.

BCA, 30.11.1.0 / 146.13.4.

BCA, 30.11.1/ 161.12.11.

BCA, 30.10.0.0/ 76.504.17.

BCA, 30.10.0.0/ 76.504.17.

İçişleri Bakanlığı Arşivi

İçişleri Bakanlığı Arşivi, Dosya No: 3097

Milli Savunma Bakanlığı Arşivi

Milli Savunma Bakanlığı (MSB) Arşivi, Sicil No: 318-12,

TBMM Arşivi

TBMM Kısa Hal Tercümesi, Sicil No: 1303

B-KİTAPLAR

ERİM Nihat, **Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri**, TTK Yayınları, Ankara 1953.

HACISALİHOĞLU Mehmet, **Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008.

KARAL Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, IX, TTK Yayınları, Ankara 1996.

KIRZIOĞLU M. Fahrettin, **Türk inkılap Tarihi Ders Notları**, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1977.

KURT Yılmaz, **Pontus Meselesi**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 68, Ankara 1995.

KURTCEPHE İsrail, **Türk- İtalyan İlişkileri (1911-1916)**, TTK Yayınları, Ankara 1995.

TAŞ Necati Fahri, **Nurettin Paşa**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2014.

TOKER Hülya - ASLAN Nurcan, **Birinci Dünya Savaşı'na katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri**, III, Genelkurmay Yayınları, Ankara 2009.

VARLIK M. Bülent, **Umumi Müfettişler Toplantı Tutanaqları-1936**, Dipnot Yayınları, Ankara 2010.

C- MAKALELER

BALCIOĞLU, Mustafa, "Milli Mücadele Sırasında Merkezi Anadolu'da Asayiş Saęlamak İçin Oluşturulan Milis Kuruluşlar", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C II, S 6, Ankara 1990, s.261-274.

D-SÜRELİ YAYINLAR

Milliyet, 10 Nisan 1972.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/huseyin-abdullah-alpdogan/?pdf=4875> adresinden erişilmiştir